

ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA KORPUS LINGVISTIKASINING O'RNI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI

Abduraxmonova Madina Xudoyshukurovna
O'zDJTU 3-bosqich talabasi
madinabonuabduraxmonova2006@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada zamonaviy tilshunoslikda korpus lingvistikasining o'rni va rivojlanish tendensiyalari tahlil qilinadi. Korpus lingvistikasining til hodisalarini real matnlar asosida o'rganishdagi ahamiyati, shuningdek, uning lug'atchilik, tarjima va til o'qitish sohalaridagi qo'llanilishi yoritiladi.

Kalit so'zlar: korpus lingvistikasi, zamonaviy tilshunoslik, til korpusi, empirik tahlil, statistik usullar, raqamli texnologiyalar.

Аннотация. В статье анализируются роль и тенденции развития корпусной лингвистики в современной лингвистике. Освещается её значение в изучении языковых явлений на основе реальных текстов, а также применение в лексикографии, переводе и обучении языкам.

Ключевые слова: Корпусная лингвистика, современная лингвистика, языковой корпус, эмпирический анализ, статистические методы, цифровые технологии.

Abstract. This article analyzes the role and development trends of corpus linguistics in modern linguistics. It highlights its importance in studying language phenomena based on real texts, as well as its application in lexicography, translation, and language teaching.

Keywords: Corpus linguistics, modern linguistics, language corpus, empirical analysis, statistical methods, digital technologies.

Kirish. Hozirgi globallashuv va raqamli texnologiyalar jadal rivojlanayotgan davrda tilshunoslik fani ham yangi bosqichga ko'tarilmoqda. An'anaviy tilshunoslikda til hodisalari asosan nazariy yondashuv va lingvistning intuitiv kuzatuvlariga asoslangan holda o'rganilgan bo'lsa, zamonaviy tilshunoslikda empirik ma'lumotlarga tayangan holda tadqiqot olib borish ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, katta hajmdagi real matnlar bilan ishlash imkoniyatining paydo bo'lishi tilni o'rganishda yangi metod va yondashuvlarning shakllanishiga olib keldi. Shu nuqtai nazardan, korpus lingvistikasi zamonaviy tilshunoslikning muhim yo'nalishlaridan biri sifatida shakllandi. Bugungi kunda korpus lingvistikasi nafaqat nazariy tilshunoslik, balki amaliy sohalarda ham keng qo'llanilmoqda.

Asosiy qism. Korpus lingvistikasining nazariy asoslari. Korpus lingvistikasi zamonaviy tilshunoslikda empirik yondashuvga asoslangan ilmiy yo'nalish sifatida shakllangan. Ushbu yo'nalishning asosiy obyekti korpus, ya'ni maxsus tanlab olingan va tizimlashtirilgan matnlar to'plamidir. Korpuslar yozma va og'zaki nutq namunalari o'z ichiga olishi mumkin bo'lib, ular til hodisalarini real qo'llanish jarayonida o'rganish imkonini beradi. Korpus lingvistikasi tilni o'rganishda statistik va kompyuter texnologiyalariga tayangan holda ishlaydi. Bu esa til birliklarini tahlil qilishda aniqlik va obyektivlikni ta'minlaydi. Xususan, so'zlarning qo'llanish chastotasi, ularning birikish xususiyatlari (kollokatsiya), grammatik konstruksiyalarning qo'llanish darajasi kabi ko'rsatkichlar korpus asosida aniqlanadi. Bundan tashqari, korpus lingvistikasi

sinxron va diaxron tahlil olib borish imkonini beradi. Ya'ni tilning ma'lum bir davrdagi holatini o'rganish bilan birga, uning tarixiy rivojlanishini ham kuzatish mumkin. Bu esa til o'zgarishlarini ilmiy asosda izohlashga xizmat qiladi.

Zamonaviy tilshunoslikda korpus lingvistikasining o'rniga kelsak, Bugungi kunda korpus lingvistikasi tilshunoslikning muhim tarkibiy qismi sifatida qaraladi. Uning asosiy afzalligi til hodisalarini real faktlar asosida tahlil qilish imkoniyatini yaratishidir. Bu esa nazariy xulosalarning ishonchliligini oshiradi. Korpus lingvistikasi lug'atchilik sohasida keng qo'llaniladi. Zamonaviy lug'atlar korpus ma'lumotlari asosida tuzilishi natijasida so'zlarning real qo'llanishi, ularning kontekstual ma'nolari va chastotasi aniq aks ettiriladi. Shuningdek, til o'qitish metodikasida ham korpus lingvistikasi muhim rol o'ynaydi. O'quvchilar real matnlar asosida tilni o'rganish orqali uning tabiiy qo'llanishini yaxshiroq tushunadilar. Bu esa ularning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantiradi. Tarjima jarayonida esa parallel korpuslardan foydalanish tillararo moslik va farqlarni aniqlashga yordam beradi. Bu tarjima sifatini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, korpus lingvistikasi psixolingvistika, sotsiolingvistika va matn lingvistikasi kabi yo'nalishlar bilan ham integratsiyalashgan holda rivojlanmoqda.

Korpus lingvistikasining rivojlanish tendensiyalari. Zamonaviy davrda korpus lingvistikasining rivojlanishi bir qator muhim tendensiyalar bilan tavsiflanadi. Avvalo, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi natijasida katta hajmdagi matnlar bazasini yaratish imkoniyati kengaydi. Bu esa korpuslarning hajmi va sifatini oshirishga xizmat qilmoqda.

Ikkinchi muhim tendensiya — sun'iy intellekt va tabiiy tilni qayta ishlash texnologiyalari bilan integratsiyaning kuchayishidir. Zamonaviy algoritmlar yordamida korpus ma'lumotlarini avtomatik tahlil qilish, tarjima qilish va qayta ishlash imkoniyatlari kengaymoqda.

Uchinchi tendensiya sifatida multimodal korpuslarning rivojlanishini ko'rsatish mumkin. Bunda faqat yozma matnlar emas, balki audio va video materiallar ham tahlil qilinadi. Bu tilni yanada kengroq kontekstda o'rganish imkonini beradi. Shuningdek, kichik tillar korpuslarini yaratishga bo'lgan e'tibor ham ortib bormoqda. Bu esa lingvistik xilma-xillikni saqlash va kam o'rganilgan tillarni rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa. Korpus lingvistikasi zamonaviy tilshunoslikning muhim va istiqbolli yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. U til hodisalarini empirik va obyektiv asosda o'rganishga imkon berib, ilmiy tadqiqotlarning aniqligini oshiradi. Korpus lingvistikasi nafaqat nazariy, balki amaliy sohalarda ham keng qo'llanilib, lug'atchilik, tarjima va til o'qitish jarayonida muhim vosita sifatida xizmat qilmoqda. Zamonaviy texnologiyalar bilan integratsiya natijasida ushbu yo'nalishning rivojlanish sur'atlari yanada oshib bormoqda. Kelajakda korpus lingvistikasining ilmiy va amaliy ahamiyati yanada kengayishi kutilmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Biber, D., Conrad, S., & Reppen, R. (1998). *Corpus linguistics: Investigating language structure and use*. Cambridge University Press.
2. Hakimova, N. (2025). O'zbek tili ta'limiy korpusi yaratilishi, uning tuzilishi, imkoniyatlari va kamchiliklari. *Contemporary Technologies of Computational Linguistics*

3. McEnery, T., & Hardie, A. (2012). *Corpus linguistics: Method, theory and practice*. Cambridge University Press.
4. Usmonova, M. U. (2025). *Uzbek corpus linguistics: An analysis of practical results and scientific achievements*. *International Journal of Artificial Intelligence*
5. Xakimova, S. (2025). *Korpus lingvistikasining rivojlanishi va korpus metodining nazariy asoslari*.